

TWEEDE WERELDOORLOG

Ooggetuigen van de bevrijding

Deel 2

Het einde is nabij

Inleiding:

In het jaar van 75 jaar herdenking van het einde van de Tweede Wereldoorlog, kunt u van nabij meemaken hoe inwoners van Rooi de oorlogsgebeurtenissen beleefden. De focus ligt bewust op de periode september en oktober 1944.

Die persoonlijke belevenissen vóór en rond de dag van de luchtlanding van de geallieerde strijdkrachten op 17 september 1944, geven in veel gevallen een indringend beeld van de gemoedstoestand van de betrokkenen. Het verlangen om weer vrij te zijn, niet meer bang te zijn dat er iemand wordt opgepakt, de angst voor vallende bommen, neerstortende vliegtuigen en de onzekerheid hoe het familieleden vergaat. De blijheid bij het zien van de enorme luchtmacht en het later passeren van de geallieerde troepenmacht, is voelbaar. Als de Duitse troepen wekenlang heftige weerstand gaan bieden, proef je eveneens de diepe angst in donkere schuilkelders. Kortom, het is een verhaal van mensen geworden. Vanwege de omvang van het verhaal hebben we in overleg met de heemkundige kring een splitsing gemaakt. Deel 1 gaat over het leven in de oorlog tot de luchtlandingen; deel 2 geeft een beeld van de oorlog in het centrum, tot en met het einde van de oorlog.

Bij het samenstellen van dit verhaal heb ik dankbaar gebruikt gemaakt van dagboeken, geschriften, boeken en getuigenissen van vooral Rooise ooggetuigen. Fragmenten uit deze geschriften versterken elkaar en vullen elkaar op diverse plaatsen verrassend aan. Om de fragmenten te kunnen plaatsen in het grotere beeld van deze periode, heb ik algemene informatie toegevoegd.

Uiteraard heb ik de dagboekfragmenten zoveel mogelijk gecontroleerd en waar nodig, vooral door middel van toelichtingen [zie kleine cijfers], aangevuld met andere, voor ons ter beschikking staande bronnen zoals boeken, kranten, affiches, foto's, archiefmateriaal, etc. Deze toelichtende teksten heb ik aan het einde van elk hoofdstuk weergegeven.

Aan de visies, meningen of uitlatingen van de ooggetuigen, heb ik niets veranderd om hun authenticiteit te behouden. Zij behoren toe aan de oorspronkelijke schrijver of schrijfster. Hun teksten heb ik steeds cursief weergegeven. De cijfers tussen haakjes verwijzen naar de toelichting bij elk hoofdstuk.

Antoon Buiting

Inhoud

5. Oorlog in het centrum

6. Het buitengebied onder vuur

7. Eindfase wordt ingezet

8. Geallieerden veranderen hun strategie

5. Oorlog in het centrum

Schuur en kloosterboerderij in brand

Een van de zusters van het St. Odagesticht heeft in haar dagboek op 17 september de volgende aantekeningen gemaakt:

'Rond zes uur werd onze boerderij in brand geschoten. Zij brandde bijna geheel af met al het hooi en stroo van de laatste oogst. We dachten dat het hele Odagesticht zou afbranden. Gelukkig was de brandweer, ondanks het gevaar, spoedig aanwezig en zij kon de brand beperkt houden tot de boerderij. De brandweermannen deden hun uiterste best om ons huis nat te houden. Ze werkten en sjouwden om te redden wat er te redden was. De dikke slang van de wateraanvoer was aangesloten op het waterleidingputje voor ons huis. Zij lag door de gang die loopt van de voordeur tot achter in het ziekenhuis en vandaar naar de boerderij. De hele beneden gang leek wel een zee..... Heel de nacht door bleven de 10 brandweermannen in de weer. Ze kregen hulp van dappere vrijwilligers.'

Ook verpleegster Koos van Schaik deed verslag van de boerderijbrand:

'Tegen de avond komt er lichtspoorruit in het hooi van de schuur bij de kloosterboerderij terecht en er ontstaat brand. Enkele nonnen lopen naar de Markt en roepen luid: brand, brand. De brandweercommandant aarzelt niet lang en de brandweer rukt, zo goed en zo kwaad als kan, uit. De verpleegsters maken de gang vrij voor de Rooise brandweer. Vanwege de rondvliegende kogels was het blussen gevaarlijker dan de brand zelf. De Rooise brandweermannen lagen plat op de grond en probeerden tevergeefs de waterstraal te richten. Wat later hadden ze wat meer succes via een ander deel van het gebouw. De brandslang liep door de gangen en lekte op verschillende plaatsen. De nonnen dweilden als gekken, omdat het water over dorpels de kamers in liep. De brand breidde zich uit. Het was een chaos, varkens renden wild schreeuwend in de kloostertuin rond.'

Pater De Groot is nog op de Markt als de meeste mensen snel een veilig heenkomen hebben gezocht:

'Alleen tegen de huizenrijen trokken de Amerikanen verder. Naar de Hambrug, naar de Dommel. Daar vernam ik de kreet "Brand op St. Oda". Ik ging erheen om te kijken of Ons Heer (gewijde hosties) uit de kerk gehaald moesten worden. Gelukkig stond alleen de boerderij in brand..... Heel de bevolking van het Odagesticht lag of stond in de gang in paniekstemming en uit vrees voor kogels. We duwden allen maar op de zalen, met angstige zusters als bewaking achter de zaaldeuren. De brandweercommandant liet het spuiten staken om het levensgevaar. Ik wees hem op een nevenliggend gebouw op 4 á 5 meter van de brandende schuur verwijderd, waar we spullen heengedragen hadden uit de brandende boerderij. Van daaruit werd verder gespoten.'

Verbeten gevechten rond Odagesticht gaan door

De verpleging in het Odagesticht had assistentie van een Lutfwaffe-arts en 3 Duitse hospitaalsoldaten. Al kort na de luchtlanding kwam er ook Amerikaans medisch personeel binnen.

Koos van Schaik vertelt:

'In de hal kwam ik een Amerikaan tegen met een Rode Kruisarmband om en het Rode Kruis op zijn helm. Hij zei: ik ben kapitein Choy en ben commandant van de medische staf. Bevindt zich de Duitse medische staf hier?

Ik antwoordde: Yes, sir en liet hem de operatiekamers en de gewondenzaal zien. Hij zei: alles in orde. Zeg tegen de Duitse dokter dat hij hier kan blijven doorwerken. Ik stuur alle Duitse gewonden naar hem toe en in de zaal hiernaast richt ik een hulppost in voor onze soldaten.'

Koos van Schaik vervolgt:

'Kapitein Choy vraagt me om enkele Amerikanen op te halen. Riet helpt me de brancard te dragen. We volgen hem. We gaan de achtertuin door, passeren het Odagesticht, het naburige klooster, achter het klooster richting de boerderij. Het water uit de brandslang klettert op onze schouders als we de brandende schuur passeren. Waar neemt de kapitein ons mee naar toe? Uiteindelijk komen we bij de achterste tuin van het klooster, die van deze velden is gescheiden door een hoge stenen muur. Een houten deur geeft toegang tot de graslanden langs de Dommel. Twee Amerikanen liggen op de grond. Vijf anderen bemannen de machinegeweren op de muur en vuren onophoudelijk. Ik kijk voorzichtig over de muur. Is dat de frontlinie?, vraag ik Choy. Nee, antwoordt hij en wijst met zijn vinger naar de grond. Die is HIER! Het is bijna onmogelijk om ons verstaanbaar te maken vanwege het geratel van de geweren. Vanuit de velden wordt het vuur beantwoord en de Amerikanen duiken achter de muur. Het lukt ons de soldaat op de brancard te krijgen en diep bukkend gaan we op weg, terug naar het klooster. Onder een regen van vonken passeren we de brandende boerderij, stappen over brandslangen, waden door grote plassen water. De brancard is zwaar en onze kracht gehalveerd door de emoties en verschrikkelijke dingen die om ons heen gebeuren...'

Pater De Groot dan:

'De soldaten vchten door, soms dekking zoekend tegen de muren van het brandende gebouw. Ook twee gewonden werden nog, onder de waterstraal door, naar het klooster gedragen.'

De Amerikaanse commandant van een gevechtsgroep vertelt kwaad aan de pater:

'De Duitsers hebben op twee verpleegsters geschoten die buiten de muur gewonden hadden opgehaald. Hij had direct die kant extra onder vuur laten nemen.'

Het oorlogsgeweld kent geen pauze. De kloosterzuster vervolgt:

'Tussendoor werden gesneuvelde soldaten binnen gebracht. De eerste Amerikaan, nog maar enkele uren nadat hij uit de lucht was neergedaald. Hij stierf in de kloostertuin. Even later volgde een Duitse soldaat. Beiden werden in de dodenkapel naast elkaar gelegd. De stroom houdt aan en spoedig is de dodenkapel te klein en worden de doden gestapeld. Tegen de avond komen drie Duitse soldaten om met een paar zusters de zakken van de Duitse soldaten leeg te halen. Alles wordt nauwgezet genoteerd en klaargemaakt voor verzending naar de families.

Ik sta verstomd hoe de twee zusters de moed hadden om de soldate na te zoeken en handgranaten en dergelijke, heel koelbloedig uit hun zakken peuterden. Ze moesten daarbij over de doden heenstappen. Ik zag hoe een soldaat wel 10 handgranaten op zijn buik had liggen. Ik heb me omgedraaid, het was te akelig...'

Aan de voorkant van ons huis rijden geregeld Rode Kruiswagens op en neer om gewonden en doden op te halen. Er staan er soms wel 9 tot 11 bij elkaar.'

Zo gebeurde het dat op de vroegere plaats van het St. Odagesticht of Odaklooster doden en gewonden van beide zijden, in hetzelfde gebouw, vlak naast elkaar lagen en werden verzorgd. In het Odagesticht werkten de teams van militaire artsen onder hoogspanning samen, om alle binnengebrachte gewonden te opereren en klaar te maken voor verder vervoer, in eerste instantie meestal naar Son (Zonhoven) of verder naar het St. Joseph-ziekenhuis aan de Aalsterweg in Eindhoven.

Er waren echter meet plaatsen in Rooi waar gewonden werden verzorgd, o.a. in de sigarenfabriek aan de Nijnselseweg (lazaret) en in de Odaschool. In een interview vertelt koster Jo van der Kaay dat vooral dokter Cooymans en kapelaan de Beer, prominent lid van het verzet, zich om de gewonden en gesneuvelden bekommerden.

Zij die nog over een radio beschikten, konden in de avonduitzending van Radio Oranje van zondag 17 september, de nieuwslezer horen vertellen: *'Dit is Radio Oranje, de stem van strijdend Nederland! Delen van het Eerste Geallieerde Luchtlandingsleger zijn vanmiddag op Nederlands gebied geland. Tegelijk is bericht gekomen, dat een tankmacht van het Britse Tweede Leger een offensief is begonnen vanaf het Scheldekanaal noordwaarts. Volgens de Duitse berichten zouden de troepen neergedaald zijn in de omgeving van Tilburg, Eindhoven en Nijmegen...'*

Verzetsman Marinus Verhoeven gaat 'bovengronds' en meldt zich

'Op maandag 18 september, ging ik naar het gemeentehuis in Sint-Oedenrode om poolshoogte te nemen. Als eerste trof ik daar Willem van de Looy. Hij was ook een van de mannen uit onze groep Bouman-Boeren. Hij vertelde me dat we vanaf nu niet meer als verzetsgroep verder konden en we als zodanig bij de nieuwe plaatselijke machthebbers bekend waren. Als hoofd van de plaatselijke politie was dhr. Korver, voorheen collega van Bouman, als gemeenteveldwachter alreeds in functie.

Willem van der Looy vertelde me dat Korver ons graag had bij de handhaving van de orde en de hulp aan onze bevrijders. Ik meldde me daarop bij de heer Korver, die mij graag opnam in zijn toen zgn. ordedienst. Van hem kreeg ik direct 'n oranje armband uitgereikt, die als uiterlijk teken moest gelden t.o.v. de plaatselijke bevolking. De taken waren de bewaking van het gemeentehuis, het ophalen van foute plaatsgenoten en het helpen bij de landingen in de Sonse Heide. In allerijl werd in de fabriek van ODA ruimte ingericht om foute Rooienaren te huisvesten en onder bewaking te stellen. Er waren er bij die kwaad reageerden om deze behandeling - zij hadden toch nooit iemand iets in de weg gelegd - , anderen waren blij want het bood hun een zekere bescherming tegen eventueel te hard van stapel lopende tegenstanders.'

Zo beleefde ieder deze enerverende dagen op een andere manier. De euforie was enorm, maar de Duitsers hadden, net voor de geallieerden kort na de landing bij de brug over het Wilhelminakanaal in Son aankwamen, de brug opgeblazen. Daarmee verloren de, voornamelijk Engelse oprukkende troepen vanuit België, tijd om met zwaar materieel zoals tanks en geschut, de para's te ondersteunen. De achterstand op het geplande tijdschema van operatie Market Garden liep op tot maar liefst 36 uur!

6. Het buitengebied onder vuur

Duitse troepen bieden heftig tegenstand

In de tijd dat door de genie in de nacht van 18 op 19 september een baileybrug (een brug die uit vooraf gemaakte delen bestond) werd aangelegd, reorganiseerden de Duitse troepen in de omgeving zich enigermate en slaagden er de dagen daarna in om de 'Corridor' richting Nijmegen - Arnhem, op verschillende plaatsen tijdelijk te doorbreken (19).

Een niet onbelangrijke bijkomstigheid was dat de Duitse legerleiding door het neerstorten van een glider, al op zondag de 17^e september in bezit kwam van het complete plan van Market Garden (20). De Duitse generaals namen tegenmaatregelen! Die Duitse tegenstand zorgde ervoor dat o.a. de buitengebieden van Sint-Oedenrode in de frontlijn kwamen te liggen, vooral Boskant, Rijsingen, Heikant en Olland. Met alle gevolgen van dien.

Gerard Boleij beschrijft de situatie op 18 september treffend:

'De Hambrug werd nog steeds zwaarbewaakt door de Amerikanen, terwijl er nog steeds krijgsgevangenen op de brug voor de versperringen lagen. Het bleek dat de Duitsers in de nacht weer geprobeerd hadden zich meester van de Hambrug te maken, maar dit was niet gelukt. Er was van man tot man gevochten..... Den Dijk werd ook zwaar bewaakt en verder in de straat lagen ook overal Amerikanen. Zij keken uit naar Duitsers, maar die lieten zich overdag niet zien. De Amerikanen hadden alleen de straat in handen. 's Nachts kwamen de Duitsers bijna tot de Hambrug. Deze lagen bij de Ollandseweg en via de Lindendijk gingen ze op verkenning uit. De Amerikanen keken

steeds maar op hun horloges. We vernamen op de Markt dat ze in afwachting waren van versterkingen.

Het Engelse leger had er al moeten zijn, maar 't was nog in geen velden of wegen te bekennen.'

Pater De Groot:

's Avonds moesten we weer de schuilkelder in. Het werd gevaarlijk rond Rooi door optrekkende Duitsers uit de bossen en velden. De vlaggen werden weer binnengehaald en alles werd stil.'

Britse leger trekt Rooi binnen

De nacht valt en eindelijk breekt de ochtend van 19 september aan. Ook Maria van Breugel kijkt reikhalzend uit naar de komst van het geallieerde leger:

't Is in den morgen om ongeveer half 8. Er loopt een Amerikaan rond en die vertelt aan de menschen, natuurlijk aan hen die Engelsch verstaan, dat de eerste tanks van het groote geallieerde leger in aantocht zijn. Over 10 minuten kunnen ze hier zijn. Direct was het bekend en uit alle hoeken van kasten en op den zolder worden onze geliefde kleuren rood, wit en blauw en oranje voor den dag gehaald, en daarmee staan we onrustig en ongeduldig te wachten op wat er komen zal. In de verte is al duidelijk het rijden van de tanks te horen. 'n Gejuich stijgt op en alle menschen, kinderen, ouden van dagen, tot zelfs de zieken van het noodziekenhuis, staan als kleinen kinderen langs de weg te juichen en te roepen en ze zwaaien onze bevrijders met hun vlaggetjes vriendelijk toe. Al gauw worden nu de groote vlaggen uitgestoken en 't is groot feest. We hebben maar amper den tijd om te gaan eten, wat toch ook gebeuren moet. Om half een in den middag staan we nog op straat.'

Gerard Boleij hoort het grote gejuich ook:

'Het 30ste Britse legerkorps komt in het zicht. In een gesloten rij kwamen zij Rooi binnen. Het was onvoorstelbaar wat een rijdend materiaal er door het dorp kwam. De bewoners stonden aan beide kanten van de straat om de bevrijders te begroeten. Bij Vervoort hadden ze een groot aantal sterappels en die kregen de bevrijders als rijdend toegereikt. Dat gebeurde op meer plaatsen.'

Wim van Keulen vertelt:

'Omdat we gehoord hadden dat het geallieerde leger reeds het dorp doortrok richting Veghel, gingen we dinsdag 19 september met een aantal buurtbewoners naar het centrum. We hadden de laatste Duitsers de dag tevoren gezien, althans dat dachten we. Later zou het tegendeel blijken. We stonden aan de grond genageld toen we dat bevrijdingsleger gade sloegen. Tanks met opschriften 'Bayeux', 'Utah' en 'Omaha'. Het zei ons toen nog niks. We waren dolgelukkig en dachten dat we gauw weer thuis zouden zijn.'

Adriaan van Breugel schrijft later aan zijn schoonfamilie:

'Dinsdag 's morgens den 19^e september om half acht kwamen de tanks. Wat was dat een opluchting, want er hing een gespannen atmosfeer over alle menschen, ook de Amerikanen waren niet op hun gemak. Dit oponthoud is

mede oorzaak van de mislukking bij Arnhem.

's Anderendaags deden de moffen vanuit Schijndel een aanval, een zware aanval en braken door. De corridor was doorgesneden. Dat was een ramp. De wegen stonden hier volgepropt met oorlogsmateriaal en soldaten die niet verder konden. Er moest een tegenaanval ondernomen worden. Toen begon voor ons de oorlog. Achter ons huis werden 8 zware tanks gereden en die begonnen daar een helsch lawaai. Eindelijk waren de zwijnen weer verjaagd en trok de karavaan weer verder. We zagen toen de eerste krijgsgevangenen die door de bevolking 'hartelijk werden toegejuicht'. De tanks gingen weer weg achter ons huis, hetgeen ons een groot genoegen deed, doch de vreugde was van korten duur. De moffen bleven hardnekkig in de flanken aanvallen. De corridor was maar een paar kilometer breed. Daar 2 kilometer verder zaten weer de moffen. We kregen dan ook even later achter ons huis 6 kanonnen staan, dat was nog erger. Je kon geen woord zeggen als die daar stonden te puffen.'

Pater staat stervende soldaten bij

Pater De Groot ging die dinsdag samen met een seminarist, broeder Willibrord, naar het landingsterrein. De broeder had H. Olie bij zich en pater De Groot kwijt zich meteen van zijn priesterlijke taken:

'Bij het veld gekomen kwamen er weer zweefvliegtuigen naar omlaag, we stonden er midden tussenin, maar moesten dikwijls dekking zoeken voor Duitse kogels. Er werd een transportvliegtuig neergeschoten, even later nog twee. Uit de laatste kwamen nog 2 mannen met de parachute omlaag. Zeer bang heb ik staan kijken of dat laatste toestel nog genoeg vaart had om over ons heen te glijden. De 2 parachutisten waren wel verbrand, maar niet levensgevaarlijk. Ik werd bij een stervende geroepen en bediende daarna nog twee Amerikanen. Opnieuw riep een Amerikaan me om 2 stervenden te bedienen, ze waren ernstig aan hun hoofd verwond. Hun zweefvliegtuig was slecht neergekomen en aan de voorkant geheel versplinterd. Toen ik die 2 bediend had, legden we gedeeltelijk een parachute over hen heen. Toen ik weer opkeek zag ik nog een Amerikaan boven in het geraamte van het vliegtuig hangen. Om hem het H. Oliesel te geven moest ik boven op het toestel klauteren. De broeder hield de H. Olie omhoog en zo kon ik er nog juist bij. De Amerikaan die me geroepen had wees op het zweefvliegtuig en vroeg hoeveel ik er daar bediend had. Ik zei 3. Drie vroeg hij. Ik wees naar boven naar de derde man die vasthing aan het vliegtuig. Hij klom er meteen bij, was erg van streek. Het bleek zijn vriend te zijn waarmee hij ook in het zweefvliegtuig had gezeten.

We wilden weer naar huis gaan. Een soldaat vroeg aan een boer hoe hij in het Hollands om melk moest vragen. Kostelijk hoe hij dit bij het weglopen telkens bleef repeteren. Wat een tegenstellingen maken we hier mee.....'

Maar Duitse troepen hergroeperen zich, tanks en geschut (88 mm. geschut en 20 mm. Flak snelvuurkanonnen), worden in de strijd geworpen. De pastorie in Olland wordt als Duitse commandopost ingericht.

Lot en noodlot liggen kort bij elkaar

Het leven in het centrum, maar zeker in het buitengebied van Rooi was vol onzekerheden. Drama was overal nabij. In het centrum woonden Harrie van Mierlo en zijn vrouw.

Gerard Boleij schrijft:

'De granaatscherven vlogen in het rond. Harrie en zijn vrouw sliepen boven, maar ze vonden het veiliger om beneden te slapen. Dat werd hen noodlottig. Op 25 september sloeg beneden een granaat in, juist boven hun bed, terwijl zij sliepen. Op 7 oktober sloeg in de namiddag een granaat in aan de achterzijde van het huis van C. Vervoort aan Den Dijk. Vrouw Vervoort en haar schoondochter stonden beiden aan het fornuis, bezig met het bereiden van het eten. De granaat sloeg juist in ter hoogte van het fornuis. Vrouw Vervoort werd op slag gedood maar haar schoondochter mankeerde niets.'

De familie De Bie-Donkers woonde Rijsingen B206 en moest 20 september ook de schuilkamer in. Over en weer werd hevig geschoten, maar met tussenpozen was het even stil. Tijdens een van die momenten neemt Janus de Bie even poolshoogte; hij steekt voorzichtig zijn hoofd boven de rand van de schuilplaats uit. Er klinkt een schot en hij stort dodelijk verwond aan zijn hoofd, neer.

Confrontaties: Gelukkig kwam er een tolk

Maandag 18 september moesten 2 Waco's (zweefvliegtuigen) op Smalder bij Liempde een noodlanding maken. Uit die toestellen kwamen 18 Amerikanen, ongedeerd. Ze werden door de ondergrondse veilig naar het landingsterrein in Son geloodst. Een paar uur later naderde een groep Duitsers, ze plunderden de zwevers en staken ze - deels - in brand. De dag daarop wilde een groepje buurtbewoners en mensen uit Boskant die zweefvliegers weleens van nabij bekijken. Ze waren er bijna, toen ze werden beschoten. Enkel konden nog naar huis vluchten, de rest rende in paniek een houten stalletje in, dat echter onvoldoende dekking tegen de rondvliegende kogels bood. Op handen en voeten kropen ze naar een nabij staand huisje. Ze waren ternauwernood binnen of een schilderijtje werd van de muur geschoten en Duitsers kwamen op hen af, al brullend 'raus, raus'! De groep werd gefouilleerd en ze moesten met de handen omhoog, tegen de buitenmuur van het huisje gaan staan. De Duitsers wilden vooral weten wie de vluchter waren, ondergronds of Tommies. Het groepje hield zich van de domme, ze hielden vol de vluchters niet te kennen. Daarop werd de Duitse commandant zo kwaad dat hij dreigde allen te laten fusilleren. Ze hadden geluk dat er een Dolmetscher (tolk) bij kwam. Ze spraken allemaal alleen dialect (Liempds en Roois). Die tolk redde hun het leven. Het groepje werd afgevoerd naar Boxtel.

Confrontaties: De naam van het hondje

Op diezelfde maandag, 18 september, merkt Jan Hulsen dat er geen

afgetekende frontlijn is:

'Ik moet nog wat kool halen voor mijn konijntjes, want die zou ik haast vergeten met al die drukte. Die kool staat op 't veld in het Eikensteegje. Ik pak een mes en een mand en wandel de dijk op. Het is prachtig weer. Wanneer ik de dijk op kijk, zie ik in de verte soldaten aan komen lopen, links en rechts van de weg. Dat zullen wel weer Amerikanen zijn, denk ik. Omdat het al halfdonker is kan ik ze niet goed onderscheiden. Wanneer ze tot op ongeveer 30 meter genader zijn, begin ik tegen ze te roepen. 'Goodbye' of zoiets en ik steek mijn hand op. Ik krijg geen antwoord. Wat vreemd, denk ik, die Amerikanen zijn anders zo luidruchtig en vriendelijk. Ze komen nader en de haren rijzen me te berge: 't zijn Duitsers!

ik ben amper van de schrik bekomen of er springt een luitenant vanachter de groep uit, die me bij mijn vestje pakt. Hij begint tegen mij te bulderen wat ik hier te maken heb; ik moet in het 'Sperrgebiet' (21) na acht uur binnen zijn. Je komt zeker van de Amerikanen, dat zie ik aan je sigaretten die je in je borstzakje hebt zitten", zegt hij. Meneer rukt ze uit mijn zaken stopt ze in zijn eigen zak. Hij zoekt mijn andere zakken af, maar vindt niets.

"Wo wohnst du?", vraagt hij. Ik wijs de straat aan en hij zegt: "nach Hause und schnell". Dat laat ik me geen twee keer zeggen. Thuisgekomen staan mijn vader en broer ook te kijken, zij waren ook van mening dat het Amerikanen waren. Intussen is onze hond voor den dag gekomen en hij begint met geweld te blaffen. Die luitenant en zijn groep komen dichterbij en hij begint te roepen dat de hond naar zijn hok moet, anders zal hij hem kapotschieten. Mijn vader roept de hond: "Tommie, naar binnen!!" (Zo heet onze hond). De luitenant heeft dat blijkbaar verkeerd begrepen, begint met zijn machinegeweer te wijzen en schreeuwt: "Wo sind die Tommies??" Ik loop naar hem toe en zeg hem een paar keer dat onze hond Tommie heet. Dat begrijpt ie en dan is het uiteindelijk opgelost. Dat liep met een sisser af.'

4-Jarig kind wordt slachtoffer

Marinus Verhoeven wordt attent gemaakt op een groep Amerikanen die uit Liempde komen. Mogelijk de groep van de twee gliders die daar een noodlanding maakten:

'Maandag 18 september 1944 zal ik nooit vergeten. Ik was de gehele dag op het landingsterrein in Son geweest en kwam tegen donker thuis. Plotseling komt 'n buurman aanzetten met de mededeling dat 'n aantal Amerikanen bij de kruising - familie Hulsen - waren. Ze waren daar halt gehouden en kwamen van de richting Liempde. Een half uur eerder was ik daar nog langs gekomen en had niets gezien. De buurman nodigde mij uit mee te gaan kijken en om ze de weg te wijzen naar een vooruitgeschoven post, welke richting Sint-Oedenrode door een vijftal parachutisten was bezet. Deze post was ongeveer 2 km daar vandaan. Voorzien van mijn oranje armband en mijn pistool in de linker broekzak, ging ik met hem mee. Twee broers van mij plus nog 2 buurlui, gingen ook mee.

Voor ons was het 300 meter lopen. Korter bijgekomen konden we al wel gerommel van veldketels e.d. horen, maar de militairen niet horen spreken. Doordat het snel donker was geworden konden we nog niets onderscheiden. Zonder hem gehoord of gezien te hebben, sprint 'n mof voor ons met zijn machinepistool in de aanslag. Hij schreeuwde ons toe: "Halt, stehen bleiben" en direct daarop "Komm hier!" Ik was de eerste die voor hem stond, waarna nog vier anderen volgden.

"Toen dacht ik, het gaat hier voor mij mis. We stonden naast elkaar voor hem en van hem uit gezien, stond ik het meest links. Toen hij midden voor ons stond, sprong ik vanachter de anderen van hem weg. Nog nooit in mijn leven heb ik zo hard gelopen. Nog geen 10 meter van hem weg, duwde hij met zijn wapen de anderen weg en begint te schieten. De kogels vlogen me om de oren en ik voelde het zand achter mijn kuitten spatten. Ik sprong achter een boom en van boom naar boom rennend, verder. Hij zal zeker "s 25 kogels op mij hebben afgevuurd. Ik bent direct doorgelopen naar de familie Boeren, waar ik zowat bekaft aankwam.

Die nacht ben ik daar gebleven, doch in mijn kleren en niet geslapen. Ik zat er verschrikkelijk mee hoe het met de anderen zou zijn afgelopen. 's Morgens vroeg ik de zusjes Boeren om te gaan kijken. Ze waren snel terug en vertelden dat er toch een dode te betreuren viel en wel het 4-jarig zoontje van de buurman die mij gevraagd had mee te gaan. Zijn moeder had hem op de arm en hij was opslag dood. De andere vier konden ontkomen toen de Duitser in mijn richting schietend, wegging. Niemand verder wist waar ik was en nergens waren er nog Duitsers te zien. Toen dacht ik: "Het had zo moeten". In vergelijking met de anderen zag ik er anders voor die mof uit. Ik droeg 'n oranje band en had een pistool op zak. De anderen had niets waarbij de Duitser argwaan zou kunnen krijgen. Ik ben direct die voormiddag 19 september 1944 naar de ouders van het jongetje gegaan. Ze waren zeer bedroefd over het gebeurde met hun zoontje.'

Jan Hulsen benoemt deze tragische gebeurtenis ook in zijn dagboek. Jan Verhoeven vertelt hem:

'Toen we ongeveer bij jullie waren, zag onze Mies dat het Duitsers waren. Hij begon te lopen. Wij lopen met ons tweeën bij jullie achter het huis en de anderen lopen onze Mies achterna. Meteen beginnen de Duitsers te schieten. Denk je dat ze iemand geraakt hebben, vraag ik. Ik weet het niet, want ik heb onze Mies in de loop zien springen of vallen, dat kon ik niet onderscheiden. Het is nu donker geworden en levensgevaarlijk om te gaan kijken kijken.....'

Het wordt 19 september. We volgen het relaas van Jan Hulsen:

'We komen allemaal uit onze schuilkelder en de 2 van Verhoeven gaan naar huis..... Ik loop het Kremselen op naar Jan Verhoeven, want ik ben nieuwsgierig hoe het gisteren is afgelopen. Ik hoor het droevige nieuws dat ze het kind van Marie Kronenburg doodgeschoten hebben; de anderen waren met de schrik vrijgekomen.

SS-er met pistool aan de keldertrap

Op 20 september 's morgens hoort Wim van Keulen in het huis van klompenmaker Van Kuijk roepen om boven eens uit het raam te kijken: *'We werden geconfronteerd met de harde werkelijkheid. Overal om ons heen groeven Duitse soldaten zich in. Dat was (zoals achteraf zou blijken!) de voorbode van het feit dat we midden in de linies terecht waren gekomen. Onze..... bevrijding..... ging dus niet door. Vanuit Rijsingen richting dorp stootten Duitsers voorwaarts en 'beschermden' het voor hen belangrijke achterland Boxtel. Zodoende kwamen wij in de voorhoede terecht en werd er van beide kanten met kanonnen geschoten, en dat nam in de daarop volgende dagen alleen maar toe. We waren genooddaakt met een groot aantal mensen uit de buurt, een goed onderkomen te zoeken in de kelder van de boerderij van Van der Meijden. Tegenover de boerderij stond een Duits antitankkanon opgesteld. We zaten in de kelder en hoorden daar, ik geloof dat 't donderdag de 21^e was, hevig schieten en vlak erna juichten de Duitsers. Later bleek dat er Sherman-tanks vanuit het dorp richting Olland kwamen en een van de tanks werd geraakt. De boerderij leek wel een vesting. Aan de noordkant hadden de Duitsers diepe schuttersputten gegraven, waarin mitrailleurs en mortieren stonden opgesteld. Zondag de 24^e september zaten we weer in de kelder en nam het vuren uit richting Kienehoef in volle hevigheid toe. We hoorden de kogels tegen de muren ketsen. Bet van der Meijden stelde voor een 'oefening van berouw' te bidden. Op dat moment ging de kelderdeur open en verscheen er een zwaar bewapende SS-er. Hij ging op de bovenste traptree zitten en beval dat niemand eruit mocht. Onderwijl ging het schieten op een afgrijselijke manier door. Na enige tijd stond de SS-er op en mochten we uit de kelder. We zagen tot onze ontsteltenis dat boven onze hoofden de boerderij geheel in brand stond. Achter het huis van Mieke de Haan hebben we toen, onder hevig granaat- en mitrailleurvuur tussen de brandnetels in de sloot gelegen; daar waanden we ons veilig. Mijn moeder was zeer kordaat en nam de leiding om de situatie te verbeteren. We wisten immers niet hoelang we daar nog moesten schuilen. Onder heftig mitrailleurvuur werden enkele bossen stro van het zoldertje boven hun varkenshok gehaald. Het varken had al dagen geen eten gehad en had van pure ellende een kokosmat die voor het raam hing, te pakken gekregen en grotendeels opgevreten. Het ergste was, dat mijn vader dit machteloos en in onzekerheid moest aanzien. Hij was op de terugweg vanuit het dorp tegengehouden en zag de boerderij branden en wist dat we daar schuilden...'*

We nemen even een kijkje in het centrum en slaan daarvoor het dagboek van Maria van Breugel open op de 21^e september:

'Nog steeds tanks en wagens. Om ongeveer 8 uur in den morgen komt er een motorrijder de Markt opgereden., dat is nog heel gewoon. Maar als hij begint te praten hooren we tot onze verwondering dat het een Hollander is, een echte Hollander! Hij vertelt ons dat de Prinses Irenebrigade is aantocht is en verzoekt de menschen te vlaggen. Weer komen de vlaggen buiten en 't enthousiasme groeit. Daar staan we weer te wachten, vol ongeduld, en altijd is het rijden en rijden. We geven de soldaten appels. We schrijven de wagens en tanks vol met groeten voor bekenden overal in heel Nederland. We zijn in de heilige veronderstelling dat binnen enkele dagen heel Nederland bevrijd zal zijn. Dan, in den namiddag pas, komen de Hollandsche troepen. We zien de leeuw op hun wagens staan en 't is één aanhoudend gejuich. Nu gaan we met onze schorten naar de wagens, als ze maar een ogenblik stil blijven staan. Terwijl de buitenwijken in angst en gevaar verkeerden, hebben wij 't grootste plezier. Aldoor wordt buitenaf fel gevochten en hier en daar staan reeds huizen in brand. 's Avonds wordt bij elk huis de vlag weer binnengehaald; de mof moest nog eens terugkomen!!'

Nadat aan beide kanten van het front zwaarder materieel wordt ingezet, begint het er vooral in het buitengebied, penibel uit te zien.

Appels brengen redding

Jan Hulsen kruipt op 21 september met zijn vader en broer, de schuilkelder in de boomgaard in, en hoort de Duitse geschutscommandant bevelen schreeuwen om het kanon gereed te maken:

'Even daarna breekt de hel los. Het kanon begint te vuren. Hier en daar vallen ook granaten. We horen de Duitsers roepen, lopen en schieten. De pannen kletteren van het dak en de ruiten rinkelen. Er ligt er nu ook een boven op de schuilkelder te schieten. Lang duurt dat niet, want we horen hem alweer weglopen. Ik kijk voorzichtig door het gat en zie dat de Duitsers in de sloot en in de loop springen. Het kanon hoor ik niet meer. Ik kruip weer terug. Ik meen dat ik de vrachtwagens weg hoor rijden. Weer kijk ik schielijk door het gat. Nu zie ik een grote Sherman-tank schietend over de weg rijden, met lopend een stuk of tien Amerikanen links en rechts ervan. De Amerikanen zijn er, roep ik en kruip snel weer naar binnen. Met spanning zitten we te wachten of ze verder zullen gaan. Plotseling komen er appels door de uitgang naar binnen gerold en hoorden we kortbij takken breken. We horen een zwaar gebrom naderen en de schuilplaats schudt eerst in zijn voegen en begon dan te kraken. De hoek bij de uitgang begint nu ook in elkaar te zakken. "Eruit, eruit"', schreeuw ik. "Er rijdt een tank over de schuilkelder." Het angstzweet breekt me uit. Mijn broer vliegt er 't eerst uit. Mijn vader volgt en het laatst spring ik eruit. Nog net op tijd, want achter ons valt het hele zaakje in elkaar. Was ik een seconde later geweest, dan was er weinig van ons overgebleven. Als ik buiten kom zie ik een tank over de schuilkelder rijden.'

Toelichting

(19) Op 22 september doen de Duitsers tussen Uden en Veghel een heftige aanval op de Corridorweg. Ze slagen er die middag in de weg te blokkeren.

In de middag van de 23^e september slagen Duitse troepen er opnieuw in de Corridorweg tussen Veghel en Sint-Oedenrode bij Koeving, te doorbreken.

(20) Niet ver van Vught, waar de Duitse bevelhebber van het 1^e Duitse parachutistenleger, Generaloberst Kurt Student, zijn hoofdkwartier had, stortte op 17 september een Amerikaans zweefvliegtuig neer. Een door Student uitgezonden verkenningseenheid vond in de borstzakken van een dode officier, het complete operatieplan van Market Garden. Niet veel later had Student het plan op zijn bureau liggen en wisten de Duitsers wat de geallieerden allemaal van plan waren. Student wilde ogenblikkelijk alle verkeersbruggen laten opblazen om de geallieerde opmars te stuiten.

Student probeerde ijlings de bevelhebber van Heeresgruppe B (Opperbevel over Nederlands gebied) generaal-veldmaarschalk Walter Model in Oosterbeek, te bereiken. Hij was namelijk de enige Duitse militair in Nederland, die het bevel kon geven om alle verkeersbruggen in Nederland op te blazen! Model weigerde echter dit codebevel uit te laten gaan.

(21) De Duitse bezetter voerde in Nederland de avondklok in, in de volksmond algemeen spertijd genoemd, vooral om de activiteiten van het verzet te bemoeilijken. Globaal gold het gebod om binnen te blijven van 24.00 uur 's avonds tot 04.00 uur 's morgens. De tijden konden per plaats of regio verschillen. In de maanden juli, augustus en september ging de spertijd (Sperrzeit) al om 20.00 uur in.

7. Eindfase wordt ingezet

De situatie was bizar. Terwijl het centrum van Rooi in september 1944 was bevrijd, bleven Olland en Boskant door de Duitsers bezet. Zo zat het Duitse hoofdkwartier in de pastorie van Olland, terwijl op de Rooise Markt de nationale vlaggen waren uitgestoken. De kerk en veel woningen in Olland werden in puin geschoten.

Begin oktober werden zelfs alle Ollanders naar Boxtel gestuurd en grotendeels in klooster Duinendaal ondergebracht.

De kloosterzuster in het Odagesticht schrijft op woensdag 27 september: *'Goddank dat deze nacht voorbij is. Het is nog niet eerder zo erg geweest. In onze tuin ontplofte een granaat. De scherven vlogen in de kamer van Hoppenbrouwers en zijn vrouw. Zij lagen in bed maar werden gelukkig niet geraakt. Er zijn weer veel ruiten stuk. Bij drie huizen hier in de buurt ligt geen pan meer op het dak. Op verscheidene plaatsen ziet men branden. Heel Olland is verdreven naar Boxtel. De huizen liggen er tegen de grond of zijn afgebrand. Ook de kerk is geheel verwoest. Er is zojuist een man binnengebracht, die doodgeschoten werd toen hij de koeien ging melken. Een jongen van 9 jaar stond te praten met 2 Amerikanen en een Engelsman. Alle vier gingen ze ineens van deze wereld. Vandaag arriveerden hier Engelse infanterie en een aantal Marokkanen. Alles trok naar Olland, den Hulst of de Scheken.'*

Het gevecht om den Hulst

Woensdag 27 september maken in Den Hulst, Duitse troepen zich op voor een confrontatie. Hun zwaar geschut is opgesteld aan de spoorlijn Boxtel-Schijndel (Duits lijntje). Via de rails wordt het geschut telkens snel verplaatst om zo een minder goed doelwit te vormen. Ze opereren vanuit Liempde via hun commandopost bij garagebedrijf Van den Anker aan de weg naar Boxtel. In Den Hulst worden uit ontruimde huizen o.a. deuren en vensters gesloopt om stellingen en mitrailleursnests te bouwen. Uit sloten steken op veel plaatsen lopen van zware mitrailleurs omhoog. De nog aanwezige bevolking bivakkeert in kelders. Bij Hein Berkvens hebben ze op het erf een grote schuilkelder gegraven en schuilt ook een groep mensen in de stal. Op de Fratershoeve zitten ongeveer 20 á 30 mensen in de grote kelders onder de hoeve. Als het donker wordt flitsen regelmatig grote schijnwerpers aan. Ze werpen angstaanjagende schaduwen over de weilanden.

Tegen de morgen van 28 september breekt de hel los. Jan Hulsen schrijft hierover:

'Engelse troepen gaan massaal in de aanval. Mensen die hun nieuwsgierigheid niet kunnen bedwingen, zien een hels schouwspel van vuur brakende, ontploffende granaten en het geflikker van honderden vuurmonden. Het gehuil van granaten, gefluit van kogels en het geroffel van kanonnen in de verte is in het donker zo angstaanjagend, dat verschillende mensen in een zenuwcrisis geraken. De Duitsers bieden hevige tegenstand. Er ontbrandt een strijd van man tegen man. Gedemoraliseerde Duitsers zoeken ook beschutting in de kelders en wachten de komst van de Engelse troepen af. Wanneer de opkomende zon zijn eerste stralen over Den Hulst schijnt, zijn de Engelse soldaten tot bij de boerderij van Piet van Schijndel en Ties Versantvoort gekomen. Op verschillende plaatsen liggen kreunende en om hulp roepende soldaten, die door de Rode Kruis-soldaten tot achter het front worden gebracht. De strijd is nog niet gestreden. Duitse soldaten trekken zich op Liempde terug en dekken hun terugtocht met granaatwerpers.'

De granaat in de meelton

Bij Berkvens boort zich een granaat door het dak van de schuur die aan de stal grenst en valt precies in een meelton. Dat geeft zo'n geweldige rook- en stofontwikkeling dat de mensen binnen, totaal op van de zenuwen door het aanhoudende granaatvuur, menen dat de stal in brand staat. Er wordt geroepen: "Iedereen eruit, brand!" De staldeuren worden open gegooid en een groepje, totaal op van de paniek, rent naar buiten het erf op. Tegelijk ontploft vlakbij in een boom een volgende granaat met verschrikkelijke gevolgen. Vooral de families Welvaarts en Van Uittert worden zwaar getroffen (22). Spoedig zijn de Engelsen ter plaatse. Ze zijn getroffen door het droevige toneel wat ze aantreffen. Direct komen Rode Kruis-soldaten in actie om de gewonden achter de vuurlinies te brengen. Ze moeten onderweg in een schuur nog even beschutting zoeken tegen ontploffende granaten. In de schuur zit, op een paar bussels stro, een Schot op een doedelzak te spelen.....

In de Hongerstraat wordt eerste medische hulp verleend. De twintig Duitsers die in de Fratershoeve in de kelder zitten, worden door Schot ontwapend en weggevoerd. De bevolking van Den Hulst wordt bij elkaar getrommeld. De Engelsen maken hen duidelijk dat ze hier weg moeten en dat ze naar Rooi worden geëvacueerd. Op weg naar Rooi kijken ze met afgrijzen naar het gevechtsterrein waar ze doorheen moeten. Her en der liggen gesneuvelde soldaten, waar ze soms zelfs overheen moeten stappen. Die nacht zijn er zeker tachtig Engelsen gesneuveld en een nog groter aantal gewond. Van Duitse zijde zijn de verliezen nog groter.

De strijd in Den Hulst is grotendeels gestreden.....

Plunderingen

Marinus Verhoeven gaat naar zijn ouderlijk huis:

'Wekenlang waren er schermutselingen in onze buurt. In de ochtenduren zagen we Duitsers, welke prompt in de middaguren weer werden verdreven door de Amerikanen en later de Engelsen. 'n Paar weken later ge lastten de Engelsen alle bewoners in de buurt dat ze daar weg moesten. Te weten is dat zowat iedereen vee, varkens en kippen had en aan hun lot moest overlaten. Toen het gebeurde was ik niet thuis. Mijn moeder had in de spanning en haast vergeten haar gouden horloge met halsketting mee te nemen. Dit had ze vroeger ooit van haar vijf broers cadeau gekregen. De volgende dg ging ik naar mijn ouderlijk huis om het vee te verzorgen en het horloge op te halen. Met mijn oranje O.D.-armband om en voorzien van 'n deugdelijk en duidelijk legitimatiebewijs wat ik van het bureau 'Civil Affairs' had ontvangen, kon ik thuis binnenkomen. Nog nooit had ik zo'n bende aangetroffen. Alle kasten waren overhoop gehaald en lag inhoud over de vloer verspreid. Enkele Engelse militairen waren bezig thee te zetten, wat ze deden op 'n biscuittrommel, waarin olie als brandstof. Aan hun gezichten te zien was ik niet welkom. Ik keek in de kast, waar mijn moeder mij had gezegd dat haar sieraad stond in 'n bijbehorend doosje. Niets was er echter van te vinden. Ik vroeg hun of iemand daarvan wist. Ik kreeg vrij nors het antwoord dat ze het niet wisten. Ik ben toen naar de stal gegaan en heb de varkens 'n paar manden bieten gegeven, opdat ze zo enkele dagen buikvulling hadden voor de honger en de dorst. De kippen liepen alle kanten rond en onze koe was niet te vinden.'

De kloosterzuster rapporteert op donderdag 28 september:

'Er komen op het moment weinig gewonden binnen. In de meisjesschool liggen nog 2 lokalen vol met Duitse gewonden. Gesneuvelde Duitse soldaten zie je niet meer. Hun aantal is te groot om te vervoeren en ze worden begraven op de plaatsen waar ze liggen. In de school was een soldaat zijn geweer aan het schoonmaken, terwijl het geladen was. Het ging af en hij schoot zichzelf dood.'

Toelichting

(22) In dit drama wordt Graard Welvaarts dodelijk getroffen. Ook Hais van Uittert laat het leven. Tinus van Uittert staat gewond bij zijn stervend 7-jarig kind. Sien van Uittert ligt verdoofd op de grond, ze is zwaar gewond en heeft haar broertje nog op de arm. Het kind mankeert niets. Sien wordt op een brancard naar het lazaret in de Hongerstraat gebracht en zal haar hele leven de gevolgen van de verwondingen ondervinden.

8. Geallieerden veranderen hun strategie

De Corridor wordt verbreed

Het geallieerde opperbevel zag in dat het doel van de Operatie Market Garden was mislukt. Het snel optrekken naar Arnhem en daar over de brug richting Duitsland bleek een tegenvaller met forse consequenties. Om te verhinderen dat Duitse troepen en materieel snel naar het zuiden konden worden getransporteerd, werd al op 17 september door Radio Oranje het codebericht 'De kinderen van Versteeg moeten onder de wol' uitgezonden. Dat betekende de oproep tot een spoorwegstaking. Dertigduizend spoorwegmedewerkers legden het werk neer. De Duitsers hadden dit eerder voorzien en gewaarschuwd dat een staking de voedselvoorziening in gevaar zou brengen. Ze maakten dat dreigement waar: terwijl Duitse militairen met ingereeden treinen eigen transporten verzorgden, leed vooral het westen van Nederland onder de latere hongervinter. Dat wil echter niet zeggen dat de spoorwegstaking geen bijdrage heeft geleverd aan de geallieerde opmars in het zuiden. De geallieerden besloten de al veroverde doorgang (Corridor) te gaan verbreden, mede omdat Duitse aanvallen op de bumper aan bumper rijdende voertuigen grote verliezen veroorzaakten. De doorgang was op diverse plaatsen amper twee kilometer breed!

na de hevige gevechten in Den Hulst liep de frontlijn globaal gelijk met de grens Liempde - Boskant en in de Scheken met de gemeentegrens met Best. De boerderijen van Welvaarts en Sanders waren toch echter nog in Duitse handen. In Olland zaten nog steeds Duitse troepen. De Duitsers moesten door gebrek aan ondersteuning, door de Luftwaffe hun waarnemingsposten in hoge gebouwen inrichten. Die werden prompt door zwaar geallieerd geschut onder vuur genomen. Zo veranderde de kerk in Olland in een ruïne. Hetzelfde gold voor de molen van Gerrit in 't Zand aan de Bobbenagelseweg en de historische molen Hertog Jan.

Op 28 september nemen Engelse gevechtsvliegtuigen de boerderij van Welvaarts onder vuur. De boerderij brandt finaal af en de Duitsers trekken zich terug.

Olland en Schijndel worden een grote ruïne

De kloosterzuster noteert op 20 oktober:

'Er stond vanmorgen een grote kantinewagen voor onze deur, waar de soldaten sigaretten en zeep kwamen kopen. Twee aalmoezeniers waren winkelbedienden en als de soldaten het wilden, konden ze meteen hun biecht spreken. De Amerikanen en Engelsen wilden alle een aandenken aan Holland hebben en daarom namen ze veel kleine klompjes mee om naar huis te sturen. Ze hadden 'dit voetgetuig' nooit gezien.'

Op 21 oktober schrijft zij:

'Het is vandaag een rumoerige dag geweest. Het is net alsof de oorlog weer opnieuw begint en we waren zo blij dat het rustiger werd!' Dan op 22 oktober: 'Vannacht om klokslag 12 uur begon het schieten. Je lag gewoon te schokken in bed. Men zegt dat ze Schijndel onderhanden hebben. Rond zes uur heerste er grote bedrijvigheid in onze schuilgang, want ieder was een plaatsje aan het klaarmaken voor de nacht, die niet veel goeds voorspelde.'

Ze vervolgt op 23 oktober:

'Het heeft er vannacht erg gespannen. Rond half 12 begon het geweld en om half een werd het nog erger. Kanonnen, bommen, mitrailleurs; het ratelde aan een stuk tot ongeveer twee uur. We hoorden tanks in volle vaart voorbij rollen met lawaai dat horen en zien verging.'

Op 22 oktober maakte Maria van Breugel de volgende aantekeningen:

'Een Engelsche legeraalmoezenier draagt in ons noodkerkje de H. Mis op. Je ziet veel soldaten in de kerk.'

Maandag 23 oktober: Vanavond, zo wordt verteld, zal om 11 uur het grote offensief beginnen op Den Bosch en Tilburg. Na den middag rijden tanks af en aan. 't Is een groote troepenwisseling en je kunt zien dat er wat aan de hand is. Rooy is het uitgangspunt van het offensief, overal staan tanks en kanonnen opgesteld..... 't Is 11 uur en op de Markt staat 't vol tanks met soldaten erop, ze staan klaar voor den aanval. Tegen twaalven begint het geschut heel scherp. Het is zo'n lawaai dat we niet meer horen of er nog Duitse granaten binnenkomen. We draaien ons in de kelder in dekens. Soms wordt er minder geschoten, maar om 6 uur in den morgen laait 't weer op en is het een helsch lawaai. Na den middag om ongeveer v4 uur, is Schijndel bevrijd; ook Olland is nu vrij van moffen. Soldaten die uit Schijndel terugkomen vertellen ons: "Schijndel is like Caen, terrible!" (23)

De aangepaste geallieerde strategie wordt in Boskant eveneens opgemerkt.

Jan Hulsen schrijft:

'De grote troepenmacht die in Rooi gelegerd is, wordt voorzien van nieuw materieel; tankeenheden, tanks met vooruit stekende draaiende kettingen om mijnen op te ruimen, vlammenwerpers. Officieren, predikanten en aalmoezeniers spreken de manschappen toe om hen mentaal voor te bereiden. De artillerie op Vernhout, langs de Hoogstraat, wordt aangevuld met zwaar geschut en de munitievoorraad wordt de steeds groter.'

Op 23 oktober kan men merken dat er iets op komst is. De kwartieren worden ontruimd, de wagens bepakt. Overal ziet men soldaten brieven schrijven..... Van 23 op 24 oktober, klokslag om 12 uur, begint het oorverdovend bombardement van de opgestelde kanonnen. Hun doelen zijn Schijndel en Olland. Schijndel wordt die nacht voor zowat de helft in puin geschoten en in Olland staat praktisch geen huis meer zonder granaatinslag. Dan komt bij het eerste ochtendgloren het geallieerde leger in beweging. Een gedeelte gaat de Ollandseweg op en een ander deel gaat richting Schijndel. Al heel gauw komen de Rode Kruiswagens met gewonden en doden terug. Twee dagen na dit grote offensief zijn de Duitse troepen tot achter de grote rivieren teruggedrongen. Twee dagen later keert een groot deel van de Boskantse bevolking terug naar hun haardsteden en wat ze daar aantreffen is niet veel fraais. Behalve de boerderijen en woningen die afgebrand zijn en waarbij natuurlijk alles verloren is gegaan, is van de meeste huizen niet veel van de inboedel meer over. Bijna geen enkel raam heeft nog glas. Ondanks al onze ellende waren we toch gelukkig..., we waren vrij!

De kloosterzuster schrijft op zondag 29 oktober:

'We kregen vannacht licht van de Engelse soldaten in de eetzaal, keuken en bijkeuken. Het was alsof we in de hemel waren.'

En op vrijdag 3 november: *'het laatste kanon vertrekt uit onze wei. Daaruit kunnen we besluiten dat de oorlog in Sint-Oedenrode afgelopen is.'*

Tot slot

Uit het grote aanbod aan materiaal zoals boeken, persoonlijke notities, gesprekken, documenten en dagboeken, heb ik noodzakelijkerwijs een keuze gemaakt zonder andere zaken, die zich eveneens hebben afgespeeld, te kort te willen doen. Hierbij heb ik aan de persoonlijke beleving, het nabije ervaren en ondergaan van vaak intense gebeurtenissen, de voorrang gegeven. Met nadruk vermeld ik dat ook nog na de bevrijding, veel burgerslachtoffers vielen door landmijnen en achtergebleven oorlogsmaterieel.

Antoon Buiting

Toelichting

(23) Na de landing op de kust van Normandië, leggen Duitse pantsertroepen een sterke verdedigingslinie om de strategisch gelegen stad Caen, die de geallieerde opmars stagneert. De stad wordt gebombardeerd én met geschut onder vuur genomen. Die slag duurt van 13 juni tot 19 juli en van de stad Caen resteert daarna slechts een enorme ruïne.